

МИХАЙЛО ДЕМЯНЧУК

ORCID ID: 0000-0001-8729-5144
dmr-rv@ukr.net

кандидат педагогічних наук, викладач
медичний коледж комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради
вул. П. Калнишевського, 29, м. Рівне

МЕТОДИКА ОНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ

Актуалізовано проблему оновлення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах, які відповідатимуть сучасним вимогам суспільства до медсестринської діяльності. Аргументовано важливість використання нових методів навчання та педагогічних технологій викладачами медичних коледжів. Обґрунтовано специфіку використання ефективних методів навчання (на прикладі кейс-стаді), які сприятимуть оновленню професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах. Узагальнено, що вдосконалення педагогічних навичок викладачів медичних коледжів є основою освітньої стратегії розвитку професійної підготовки студентів. Систематизація досвіду застосування інноваційних педагогічних технологій в підготовці молодшого сестринського персоналу засвідчила, що в медичних коледжах успішно застосовуються ситуативні вправи, симуляційні завдання, майстер-класи. Вказано на доречність використання методу кейсів, в яких використовується опис реальних чи близьких до реальності конкретних ситуацій. Охарактеризовано традиційний, діагностичний та описовий види кейсів. Представлено алгоритм методики використання кейс-стаді, що складається з таких етапів: підготовка необхідних матеріалів; входження студентів у проблему; чітка інструкція для роботи кожного студента; організація індивідуальної та групової роботи; презентація рішень; обговорення отриманих результатів; підведення підсумків. Для опанування методики використання кейс-стаді викладачам медичних коледжів рекомендовано дотримуватися алгоритму створення власних «кейсів», що передбачає здійснення таких заходів: вибір теми, формулювання чітких цілей, конкретних завдань і проблеми; підбір матеріалів, опис кейса, його редагування й оформлення кінцевого варіанта.

Ключові слова: молодші спеціалісти сестринської справи, медичні коледжі, професійна підготовка, кейс-метод.

МИХАИЛ ДЕМЯНЧУК

кандидат педагогических наук, преподаватель
Медицинский колледж коммунального учреждения высшего образования
«Ровенская медицинская академия» Ровенского областного совета
ул. П. Калнышевского, 29, г. Ровно

МЕТОДИКА ОБНОВЛЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ МЛАДШИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СЕСТРИНСКОГО ДЕЛА

Актуализирована проблема обновления профессиональной подготовки будущих младших специалистов сестринского дела в медицинских колледжах, которые будут отвечать современным требованиям общества к медсестринской деятельности. Аргументирована важность использования новых методов обучения и педагогических технологий преподавателями медицинских колледжей. Обоснована специфика использования эффективных методов обучения (на примере кейс-стади), способствующие обновлению профессиональной подготовки будущих младших специалистов сестринского дела в медицинских колледжах. Обобщенно, что усовершенствование педагогических навыков преподавателей медицинских колледжей является основой образовательной стратегии развития профессиональной подготовки студентов. Систематизация опыта применения инновационных педагогических технологий в подготовке младшего сестринского персонала показала, что в медицинских колледжах успешно применяются ситуативные упражнения, симуляционные задачи, мастер-классы. Указано на уместность использования метода кейсов, в которых используется описание реальных или близких к реальности конкретных ситуаций. Охарактеризованы традиционный, диагностический и описательный виды кейсов. Представлен алгоритм методики использования кейс-стади, состоящий из следующих этапов: подготовка необходимых материалов; входжение студентов в

проблему; четкая инструкция для работы каждого студента; организация индивидуальной и групповой работы; презентация решений; обсуждение полученных результатов; подведение итогов. Для освоения методики использования кейс-стади преподавателям медицинских колледжей рекомендуется следовать алгоритму создания собственных «кейсов», предусматривающий осуществление следующих мер: выбор темы, формулировка четких целей, конкретных задач и проблем; подбор материалов, описание кейса, его редактирование и оформление конечного варианта.

Ключевые слова: младшие специалисты сестринского дела, медицинские колледжи, профессиональная подготовка, кейс-метод.

MYKHAILO DEMIANCHUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher
Medical College of Municipal Institution of Higher Education
«Rivne Medical Academy» of Rivne Region Council
29 P. Kalnyshevsky Str., Rivne

METHODOLOGY OF UPDATING VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE JUNIOR SPECIALISTS OF NURSING

The article actualizes the problem of updating the vocational training of future junior specialists of nursing in medical colleges that will meet the modern requirements of society for nursing activity. The importance of using new methods of training and pedagogical technologies by medical college lecturers has been argued. Substantiation of the specifics of using effective training methods (for example, Case Study) that will promote updating vocational training of future junior specialists of nursing in medical colleges has been determined as a purpose of article. It has been generalized that improvement of pedagogical skills of medical college lecturers is the basis of education strategy of the development of students vocational training. Systematization of the experience of using innovative pedagogical technologies in junior nursing staff training testified that situational exercises, simulation tasks, master classes are successfully used in medical colleges. The appropriateness of using the Case Method using the description of real or close to reality situations has been argued. Traditional, diagnostic and descriptive types of Cases have been characterized in this work. It has been presented the algorithm of methods of using Case Study that consists of the following stages: preparation of necessary materials; entry of students into the problem; clear instruction for every student's work; organization of individual and group work; presentation of decisions; discussion of the obtained results; summarizing. To master the methodology of using the Case Study, medical college lecturers are advised to adhere to the algorithm of creating their own «Cases» which involves the implementation of such measures: choice of theme, formulation of clear goals, concrete tasks and problem; selection of materials, description of the «Case», its editing and registration of the final variant. It has been established that the main difficulties for the development of the author's «Case» is the complexity of collecting material that will meet all the requirements for the methods of its conducting; correlation of the essence of specified topic of certain educational discipline with situational «Case» task; lecturer's creative approach to the development of «Cases». It has been generalized that in the development of situational tasks of professional direction that form the basis of «Cases», it is necessary to take into account modern requirements for the work of nursing staff, modern values of nursing, taking into account the tendencies to improve the professional activity of nurses in order to increase labour productivity under conditions of insufficient provision with staff resources of the Health Care institutions. The experience of using «Cases» in the vocational training of nursing future junior specialists gives the opportunity to recommend such methodology for widespread use in the medical colleges.

Keywords: junior specialists of nursing, medical colleges, vocational training, Case Method.

Сучасне життя кожної людини залежить від багатьох чинників, які впливають на всі сфери її існування. Такими факторами є соціальні трансформації, екологічні зміни, система охорони здоров'я, що залежить від впливу реформаційних процесів у медичній галузі та кваліфікованої роботи медперсоналу.

Важливу роль у збереженні здоров'я населення та наданні необхідної медичної допомоги в сучасному суспільстві відіграють не лише лікарі різних кваліфікацій і напрямів підготовки, а й фахівці сестринської справи. Нині в кожній країні відчувається недостатнє забезпечення медсестринськими кадрами в усіх закладах охорони здоров'я. Вагомий внесок у наданні необхідної медичної допомоги докладають молодші спеціалісти сестринської справи, які здобувають освіту в медичних коледжах. Підвищення вимог до медсестер означеної спеціальності зумовлює актуальність проблеми вдосконалення професійної підготовки таких майбутніх фахівців у медичних коледжах, щоб представники медсестринства відповідали сучасним вимогам і викликам.

Складність вирішення означеної проблеми полягає в тому, що більшість викладачів медичних коледжів є компетентними лікарями, фахівцями медсестринства, досвідченими практиками, які володіють знаннями, вміннями та навичками надання кваліфікованої медичної допомоги й можуть передати свій досвід для організації роботи сестринського персоналу. Проте педагогічна діяльність викладачів у медичних коледжах потребує вдосконалення шляхом опанування педагогами сучасного методичного забезпечення, використання нових методів навчання та педагогічних технологій, що визначаємо як важливе науково-практичне завдання. Інтеграція медичного й педагогічного напрямів роботи викладачів сприятиме осучасненню й оновленню професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах.

Вдосконалення педагогічних навичок викладачів медичних коледжів, на думку науковців [7], є основою освітньої стратегії розвитку професійної підготовки студентів. Для оновлення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи викладачі використовують зарубіжний досвід застосування інноваційних педагогічних технологій в підготовці молодшого сестринського персоналу, авторські [2] й адаптовані зразки креативних, ситуативних, інтерактивно-проблемних вправ, симуляційних завдань [5], майстер-класів [1], які успішно застосовуються в медичних коледжах.

Метою статті визначено обґрунтування специфіки використання ефективних методів навчання (на прикладі кейс-стаді), які сприятимуть оновленню професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах.

Першочерговим завданням в оновленні професійної підготовки студентів медичних коледжів вважаємо спонукання майбутніх медичних сестер до активної креативної мислительної діяльності. Викладачі покликані акцентувати увагу студентів на тому, що творчий підхід до організації професійної діяльності медичної сестри не заперечує усталені стандарти виконання професійних функцій з дотриманням основних вимог, які висуваються до компетентного фахівця сестринської справи. Акцентуючи увагу на проблемі оновлення професійної підготовки, маємо на увазі оригінальне, нове поєднання в педагогічній діяльності викладачів медичних коледжів відомих методів, які вже використовувалися в інших ситуаціях для підготовки майбутніх фахівців інших спеціальностей. Слушним у цьому разі є такі приклади: вся література, яку написали досі англійською мовою, складається з комбінації всього 26 букв (українською – з 33 літер); вся музика, яку створило людство, складається з комбінації 12 нот (7 білих і 5 чорних клавіш в кожній октаві на фортепіано); в усіх математичних розрахунках використовуються 10 символів цифр та ін. [3, с. 202].

Мотивація студентів медичних коледжів до професійного становлення під час навчання й особистісного зростання як кваліфікованого фахівця в майбутньому відбувається за умови, коли вони відчуватимуть важливість власної участі в такому процесі, а не лише визначатимуть своєю метою опанування запропонованих викладачем знань. Відтак актуалізується використання завдань, у виконанні яких студенти будуть вмотивовані й матимуть змогу виявити творчий підхід до навчання й аналітичні здібності в опануванні новим матеріалом. З цією метою доречним є використання методу кейсів (або його ще називають кейс-метод, кейс-стаді, аналіз конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу та ін.), який відображає техніку навчання, де використовується опис реальних чи близьких до реальності конкретних ситуацій.

У розробці методики кейс-методу для оновлення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах враховувалися різні наукові підходи до його використання. Так, у США метод ситуаційного аналізу (case study method) застосовується для формування навичок прийняття рішень і базується на реальних ситуаціях. У контексті нашого дослідження американський метод навчання на основі розгляду випадків і ситуацій рекомендовано викладачам використовувати у вивченні різних дисциплін. Так, ознайомившись із професійною ситуацією медсестринської діяльності, студенти мали змогу самостійно її проаналізувати і висловити власні думки щодо оптимальних шляхів вирішення.

Для розгляду пропонувалися різні види ситуацій: «польові» – засновані на реальному фактологічному матеріалі, наприклад, відображення студентами алгоритму проведення маніпуляцій з різними видами ін'єкцій медичних препаратів, що потребує від майбутніх медичних сестер демонстрації засвоєних професійних знань, умінь і навичок; «уявні» – моделювання можливих професійних ситуацій, наприклад, налагодження ефективної комунікації з пацієнтами.

У використанні кейс-методу для вирішення навчальних завдань використовувалися критерії розподілу кейсів на такі види (за Д. Лі [4]):

- традиційний – діагностика однієї чи кількох проблем і вироблення студентами оптимальних методів їх вирішення (зазвичай, студенти отримували заздалегідь підготовлений текст з описом професійної ситуації, а завдання студентів полягало в обґрунтуванні сутності й доцільності професійних дій медичної сестри);

- діагностичний – виявлення проблеми без пошуку вирішення (наприклад, використовуючи знання з фармації, студенти визначали специфіку використання ліків у формі суспензії, емульсії, мазі, пасти, порошків, таблеток, ін'єкцій, що давало змогу: а) продемонструвати знання властивостей цих систем; б) пояснити раціональну технологію їх виготовлення та умов зберігання; в) порівняти дієвість кожної форми (відомо, що в суспензії лікарська речовина має більш високий ступінь дисперсності, ніж у порошок, тому швидше і повніше виявляє свою лікувальну дію в організмі людини) та ін.;

- описовий – оцінювання та визначення студентами оптимальних дій для вирішення професійних завдань і проблем та їх наслідків.

Використання кейс-стаді відбувається в навчальному процесі в двох напрямках: як самостійного методу та в організації тренінгів різного спрямування (орієнтованих на розвиток аналітичних здібностей шляхом вирішення професійних проблем, прийняття відповідальних рішень, організації ефективної міжособистісної взаємодії з персоналом, визначення рівня знань і вмій та ін.). У результаті активної участі у вирішенні ситуативних завдань у кейсах професійного спрямування студенти набувають досвіду аргументації власних уявлень і переконань у контексті виконання конкретних функцій у змодельованих ситуаціях роботи за фахом, презентації та самопрезентації оптимальних моделей професійних дій, умінь переконувати, працювати в команді, приймати відповідальні рішення тощо. Таким чином, кейс-стаді можна розглядати як складну систему, в якій поєднуються більш прості методи: дискусія, проблемний метод, системний аналіз, моделювання та ін.

Про поліфункціональність кейсів свідчить мета їх використання: як інструмента активізації пізнавальної діяльності, проблематизації навчального матеріалу, лабілізації групи студентів. Наприклад, якщо для вирішення ситуативного завдання у студентів не буде необхідних знань, відтак відчуття дискомфорту від дефіциту таких знань стане стимулом для поглибленого вивчення презентованої проблеми.

Для надання методичного інструментарію викладачам медичних коледжів у застосуванні методу кейсів з метою оновлення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи розроблено алгоритм методики використання кейс-стаді, що складається з таких етапів:

- підготовка необхідних матеріалів (наприклад, відеосюжет і необхідна апаратура для його демонстрації; роздатковий матеріал; текст і сценарій представлення професійної ситуації та ін.);

- входження студентів у проблему, яка повинна логічно «вбудовуватися» в тему заняття, розкривати мету, значущість і корисність для майбутньої професійної діяльності медичної сестри, що є вагомим мотиваційним чинником для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів;

- чітка інструкція для роботи кожного студента (учасника ситуативного завдання, аналітика, критика та ін.) та часових меж;

- організація індивідуальної та групової роботи, щоб охопити всіх студентів (робота з кейсом в парах, «трійках», індивідуально), поступово доводячи до загально групової дискусії;

- презентація рішень (на фліп-чарті, дошці), враховуючи, що візуалізація рішень більш ефективна, ніж усне обговорення;

- обговорення отриманих результатів, що передбачає активну участь кожного студента (для цього доречно використовувати метод «Прес», коли кожен учасник відображає власне розуміння та спосіб вирішення професійної ситуації за обмежений часовий період (20 – 30 секунд) й у формі 3 – 4 речень);

- підведення підсумків, коли викладач структурує висновки, узагальнює і наводить приклад з професійної діяльності сестринського персоналу, дотичний до обговореної ситуації.

Важливою рекомендацією для опанування методики використання кейс-стаді викладачами медичних коледжів є дотримання алгоритму створення власних кейсів, що передбачає здійснення таких заходів:

- вибір теми залежно від навчальних цілей (уникнення професійних конфліктів; дотримання сестринської етики та деонтології; опанування алгоритмів надання першої медичної допомоги, що входить у службові обов'язки молодшого персоналу сестринської справи та ін.);

– формулювання чітких цілей і конкретних завдань, що дасть змогу не розпорошувати увагу студентів на дотичні питання і супутні проблеми, які можуть доповнювати зміст представленого «кейса» і призводити до порушення часових меж використання такого методу на занятті;

– формулювання проблеми, що покликані зробити самі студенти, а не викладач (окрім презентації описової професійної ситуації); доцільно представити в «кейсі» ситуацію, в якій майбутні медичні сестри можуть бути учасниками реальної професійної діяльності;

– підбір матеріалів, джерелом чого можуть бути реальні події професійної діяльності сестринського персоналу на практиці, наукова та навчальна література з медсестринства, інтернет тощо;

– опис кейса, що може бути представлено в текстовому варіанті чи відеоролика;

– редагування кейса і оформлення кінцевого варіанта, що відповідатиме таким вимогам:

1) відповідність змісту навчальної дисципліни та потребам студентів; 2) ситуація повинна відображати реальний професійний сюжет (як є, а не як може бути); 3) доречно здійснювати розробку кейсів на матеріалі, який є актуальним для певної території та часу (недоречним буде аналіз ситуації з моделлю роботи медичної сестри, наприклад, в іншій країні на початку ХХ ст., якщо студенти не будуть вмотивовані використовувати такий досвід в роботі сучасної медичної сестри в Україні); 4) професійна ситуація повинна відзначатися проблемністю і достатньою інформативністю; 5) кейс має бути посильним для студентів, однак не повинен бути ідентичним за змістом, проблемністю та складністю для студентів першого й четвертого курсу медичного коледжу, щоб підкреслити динаміку професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи; 6) у тексті ситуативного завдання не повинно бути підказок відносно вирішення окресленої проблеми; 7) кейс необхідно супроводжувати чіткою інструкцією для роботи студентів з ним.

У розробці методичних рекомендацій для використання методу кейсів викладачами медичних коледжів з метою оновлення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи враховано позитивні аспекти і недоліки кейс-стаді. Перевагами означеного методу навчання є його наближення до реальної професійної діяльності фахівців медсестринства, високі евристичні можливості, значний комунікативний потенціал. Адже в роботі з кейсами важливо не лише діагностувати проблему, прийняти правильне рішення, а й зуміти переконливо аргументувати його, використовуючи сформовані професійні знання, вміння і навички. Так відбувається інтеграція теоретичної та практичної підготовки сестринського персоналу, що сприяє:

– виявленню студентами аналітичного та критичного мислення, творчого підходу до вирішення усталених професійних ситуацій на основі фундаментальних знань;

– формуванню готовності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи до роботи в нестандартних умовах надання необхідної медичної допомоги;

– апробації вмінь і навичок міжособистісної взаємодії з різними категоріями суб'єктів професійного спілкування (пацієнтами, лікарями, іншими медсестрами та ін.).

Однак впровадження в освітній процес медичних коледжів метода кейс-стаді для оновлення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи має певні недоліки. Основними труднощами для структурування справжнього кейса є:

– трудомісткість збирання матеріалу, який відповідатиме всім вимогам до методики його проведення;

– кореляція змісту конкретної теми певної навчальної дисципліни з ситуативним завданням кейса;

– творчий підхід викладачів до розробки кейсів, щоб не повторювати вже апробовані та вирішені проблемні професійні ситуації, що знижуватиме активність, мотивацію, прояв аналітичних здібностей і креативності студентів.

Узагальнимо, що оновлення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи базується на використанні сучасних педагогічних технологій і методів навчання, до яких відноситься кейс-стаді. У розробці ситуативних завдань професійного спрямування, які складають основу кейсів, необхідно враховувати сучасні вимоги до роботи медсестринського персоналу, сучасні надбання медсестринства, врахування тенденцій до вдосконалення професійної діяльності медичних сестер з метою збільшення продуктивності праці в умовах недостатнього забезпечення кадровими ресурсами закладів охорони здоров'я. Досвід використання кейсів у професійній підготовці майбутніх молодших спеціалістів

сестринської справи дає змогу рекомендувати таку методику для широкого застосування в медичних коледжах.

Перспективи використання результатів дослідження вбачаємо в створенні збірника кейсів для оновлення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галюк Н. М. Майстер-клас як нова форма організації навчального процесу / Н. М. Галюк // Буковинський медичний вісник. – 2015. – Вип. 1 (73). – С. 247–249.
2. Демянчук М. Р. Інноваційність, інтегративність, технологічність професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи у коледжах / М. Р. Демянчук // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. – 2019. – Вип. 15. – С. 30–35.
3. Драйден Г., Вос Дж. Революція в навчанні ; пер. з англ. М. Олійник / Г. Драйден, Дж. Вос. – Львів: Літопис, 2005. – 541 с.
4. Ли Д. Практика групового тренінга / Д. Ли. – СПб.: Питер, 2002. – 224 с.
5. Симуляційне навчання в медицині: міжнародний та вітчизняний досвід / В. В. Арт'юменко, С. С. Семченко, О. С. Єгоренко, Д. А. Новіков, Д. Ф. Караконстантин, Л. І. Берлінська // Одеський медичний журнал. – 2015. – № 6 (152). – С. 67–74.
6. Melnychuk I., Drozdova I., Savchak I., Bloschchynskiy I. (2019). Higher School Instructors' Pedagogical Skills Improvement as a Basis of Educational Strategy for Development of Students' Professional Training. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, 11 (4 Supl. 1), 170–184.

REFERENCES

1. Haliuk N.M. Maister-klas yak nova forma orhanizatsii navchalnoho protsesu [Master class as a new form of organization of the educational process]. Bukovynskiyi medychnyi visnyk – Bukovinian Medical Herald, 2015, Vol. 1 (73), pp. 247–249.
2. Demianchuk M.R. Innovatsiynist, intehtatyvnist, tekhnolohichnist profesiinoi pidhotovky maibutnikh molodshykh spetsialistiv sestrynskoi spravy u koledzhakh [Innovativeness, integrativeness, technological adaptability of vocational training of future junior specialistst in nursing in colleges]. Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Fizychne vykhovannia, sport i zdorovia liudyny – Jurnal of Kamianets-Podilskiyi National Ivan Ohiiienko University. Physical Education, Sports and Human Health, 2019, Vol. 15, pp. 30–35.
3. Dryden G., Vos J. The learning revolution. New Zeland, Profile Books, 1993, 544 p. (Ukr. ed.: Oliinyk M. Revoliutsiia v navchanni. Lviv: "Litopys", 2005, 541 p.).
4. Li D. Praktika gruppovogo treninga [Practice of group training], SPb.: Piter, 2002, 224 p.
5. Artomenko V.V., Semchenko S.S., Yehorenko O.S., Novikov D.A., Karakonstantyn D.F., Berlinska L.I. Symuliatsiine navchannia v medytsyni: mizhnarodnyi ta vitchyzniani dosvid [Simulation training in medicine: international and national experience]. Odeskyi medychnyi zhurnal – Odesa Medical Journal, 2015, no. 6 (152), pp. 67–74.
6. Melnychuk I., Drozdova I., Savchak I., Bloschchynskiy I. Higher school instructors' pedagogical skills improvement as a basis of educational strategy for development of students' professional training. Revista Romaneascapentru Educatie Multidimensionala, 2019, № 11 (4 Supl. 1), pp. 170–184.